

La 125 de ani
de la naștere

Caragiale, azi

O amplă acțiune omagială a marcat ultima săptămână a lunii ianuarie, decretată în teatre Săptămîna I. L. Caragiale. La 125 de ani de la nașterea patronului teatrului românesc modern, dramaturgia sa, neconținut prezentă pe scene, a fost sărbătorită în spectacole-reluări, însoțite în aceste zile festive de ample simpozioane și colocvii. La București a avut loc o întreagă suită de manifestări, încununată de sesiunea publică de comunicări organizată sub egida Academiei Republicii Socialiste România, a Academiei de Științe Sociale și Politice și a Uniunii Scriitorilor.

Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale și Comitetul municipal de cultură și educație socialistă — București au programat „Săptămîna Caragiale”, șapte zile în care s-au jucat, prefațate de conferințe, marile piese care „tulcăză” pe așizele Capitalei: Teatrul Național și Teatrul Giulești, Năpasta — într-o profesionalistă confruntare a două viziuni; Teatrul „Bulandra”, O scrisoare pierdută; Teatrul de Comedie, O noapte furtunoasă; Opera Română, O noapte furtunoasă, muzica de Paul Constantinescu.

La simpozionul desfășurat în finalul săptămîinii, numeroși oameni de teatru, scriitori, regizori și critici de artă au adus noi și interesante puncte de vedere. Au susținut dezbaterile acad. Șerban Cioculescu, prof. univ. dr. doc. Ion Zamfirescu, prof. univ. Ion Toboșaru, Liviu Ciulei, prim-regizor al Teatrului „Bulandra”, și criticii teatrali Valentin Silvestru, Margareta Bărbușă, Natalia Stancu Atanasiu, subliniindu-se din diferite direcții perenitatea operei caragiălene, inepuizabila bogăție a sensurilor, teatralitatea ei mereu deschisă unor noi interpretări.

De asemenea, o „Săptămîna Caragiale” bogată în manifestări a avut loc la Craiova. Aici s-au adăugat aniversării nașterii scriitorului sărbătorirea a 90 de ani de la premiera Scrisorii pierdute pe scena craioveană, ca și 65 de ani de cînd s-a instituit aici, din inițiativa lui Emil Girleanu, directorul de atunci al venerabilei instituții, „Săptămîna Caragiale”. Afișul spectacolelor a cuprins reprezentațiile craiovene O noapte furtunoasă, O scrisoare pierdută, Tipuri și tertipuri (montaj de fragmente și schițe), un alt spectacol, al păpușarilor locali, precum și două montări datorate oaspeților bucureșteni, adică Teatrului de Comedie și Teatrului Giulești.

În aceleași zile s-au pus bazele Cercului de studii Caragiale, cadru de dezbateri cu 21 de membri fondatori (organizat sub auspiciile Comitetului de cultură și educație socialistă — Dolj, Teatrului Național și Universității din Craiova),

ce-și propune întocmirea unei bibliografii critice, a unei biblioteci a edițiilor Caragiale și a unei arhive pe marginea montărilor caragialeene, adusă la zi. La simpozionul desfășurat la Craiova, au prezentat conferințe și comunicări universitare în prof. dr. doc. Al. Dima, Ion Zamfirescu, C. D. Papastate, prof. dr. Mircea Mancaș, Florea Firan, muzeologul George Franga, secretarul literar Al. Firescu, regizorii Anca Ovanetz Doroșenco și Mircea Cornișteanu.

■ AL. DIMA

Publicistica teoretică

Aspectul beletristic al operei lui Caragiale, îndeosebi capacitatea sa de „creație” — în sensul lui Ibrăileanu, ca făuritor de „caractere” și „situații tipice”, concurente cu procesul biologic și sociologic al naturii și societății înseși — a impresionat, cu drept cuvânt, într-o astfel de măsură, încât preocupările teoretice au căzut, până în ultima vreme, pe un plan secund. Abia de la începutul deceniului al șaptelea, proiectorul cercetării a început să se îndrepte, mai stăruitor, asupra domeniului teoretic, pe care Caragiale îl privea, totuși, cu vădit scepticism și cu usturătoare ironie. Într-un interviu luat, în 1897, lui Gherea, scriitorul povestea cum l-a surprins pe critic în restaurantul gării din Ploiești, foarte ocupat cu tăierea în felii a unei gustoase pulpe de vițel, observând că, în pofida îndemnării acestuia, „pulpa de vițel nu voi să ne-arate decât suprafața, ascunzându-și sistematic sinele”, după care tălmăcea fabula: „pulpa de vițel reprezintă natura în sine”, „cuțitul lui Gherea reprezintă spiritul lui și al nostru”. Am spune că se acoperă, aci, dacă am vorbi mai pedant, cu un adevărat „agnosticism”, și încă cu un fel de tip kantian. Caragiale nu urmărea, în acest fel, numai efecte comice, ci își expunea — cu sinceritate — scepticismul său față de teoriile filozofice, mai exact, față de unele dintre acestea. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că dramaturgului îi lipsea curiozitatea ideilor și, îndeosebi, a aceluia care privire la artă, în genere, și la teatru, în special. Se poate observa, în acest sens, că, dimpotrivă, Caragiale a reflectat la problemele artei în mod continuu, de-a lungul întregii sale vieți, de pe vremea „Claponului” (din 1877—78) și până în preajma dispariției lui, după cum ne-o arată și corespondența scriitorului. Firește, nu e vorba de vreo modalitate speculativă a gândirii sale estetice, de vreo „adâncire metafizică”, ci doar de intuiții, de cele mai multe ori fericite, întrucât se ridicau pe schelele temeinicii sale experiențe artistice. Deși autodidact, scriitorul nu era mai puțin informat cu privire la folclor, la capodoperele literaturii universale, și nu numai la cele dramatice, ci și — după

cum se știe — la cele ale altor arte, ca, de pildă, pictura și muzica. Ceea ce nu putea suporta erau „munții de vorbe” și „clădirile retorice”, care împiedicau priveliștea adevărului.

Expunându-și ideile în cronici și în articole literare, în altele cu subiecte plastice, muzicale etc., Caragiale nu-și putea depăși înclinația spre „creație” nici în domeniul teoretic, cristalizându-și adesea concepțiile în formele fabulei, ale anecdotei, schiței sau corespondenței. În acest fel, opiniile sale se difuzau cu și mai multă ușurință și cu mai mare eficacitate.

Este necesar să observăm că dramaturgul n-a fost deloc preocupat de pitorescul problemelor secundare, și numai incidental de amănunte expresive, ci s-a concentrat — în genere — asupra principalelor aspecte ale artei, ale teatrului, îndeosebi, asupra locului acestora în lumea spirituală și în raport strâns cu realitatea. Caragiale a intuit și, de fapt, a cuprins efectiv, așa spune — fără exagerare — fenomenologic, esența artei însăși, ca expresie organică a vieții și a realității imediate. Numeroasele lui afirmații, în acest sens, sînt prea cunoscute spre a le mai repeta. Reversul medaliei — combaterea curenților și școlilor nerealiste sau antirealiste — îl atrăgea și mai mult, ca un potrivit prilej de manifestare a spiritului său polemic. În acest fel se explică agresivitatea lui motivată împotriva impresionismului și a subiectivității acestuia, dar și contra obiectivismului naturalist, ambele, la modă la sfîrșitul veacului trecut. Pe cel dintîi îl combate pentru deformarea realității și excesele personalismului, pe celălalt, pentru tendința de fotografiere a lumii obiective și de eliminare a spiritului creator al artistului. A respins, de asemenea, cosmopolitismul, printre altele, prin renumita lui fabulă cu măgarul școlit în străinătate și revenit în țară, spre a rage, într-un concert public, „Carnavalul din Veneția”-cu... «variațiuni», spre delectarea snobilor Capitalei. Apare, în această fabulă, și un „biet Ion” — imagine a omului din popor —, singurul care îndrăznește să fluiere spectacolul, și